
Bättre forskar- utbildning i statsvetenskap – ett förslag

Sverige har stora problem vad gäller landets högskoleutbildnings- och forskningspolitik. Samtidigt som landets grundutbildningar har kraftigt expanderats, och gått mot en gymnasifiering, har volymen på forskarutbildningen minskat *trots* fler lärosäten med examinationsrätt. Enligt Högskoleverkets siffror (HSV 2006a) så gick antalet doktorandnybörjare vid landets humanistisk-samhällsvetenskapliga fakultet ned från 1005 för 2002 till 617 för år 2005. Statsvetenskapen följer denna trend med ett kraftigt minskande antal antagna till forskarutbildningen. Här kan vi spåra en märklig och till viss del motsägelsefull utveckling: Å ena sidan har antalet lärosäten som har rätt att examinera doktorer i statsvetenskap mer än fördubblats under de senaste tio åren, från 5 (1996) till 12 lärosäten (2006). Å andra sidan kan vi skönja en tydlig nedgång i antalet antagna doktorander. År 2005 var det till och med antagningsstopp vid de stora institutionerna i Lund och Uppsala. I år har Umeå, Lund och Göteborg tvingats stänga dörarna till sina forskarutbildningar. Även om det kanske är för tidigt att uttala sig säkert så kan man ana effekterna av denna minskning i det lägre antalet doktorsexamina. År 2003 examinerades 40 doktorer i statsvetenskap medan motsvarande siffra för 2005 var 24. Frågan är om inte vi idag har fått en situation där vi har för många forskarutbildningar inom statsvetenskap i Sverige? Bör vi inte koncentrera resurserna till några färre institutioner istället för att sprida ut dem på många? För ett så litet

land som Sverige är onekligen 12 forskarutbildningsinstitutioner för mycket. Även om vi anser att man bör se över antalet lärosäten med examinationsrättigheter och eventuellt minska dessa, så får vi acceptera att det är upp till statsmakten att genomföra en sådan reform. Det enda vi kan diskutera idag på ett mer konstruktivt sätt är hur vi bör hantera dagens situation och bemästra utmaningen som statsvetenskapliga institutioner och statsvetenskap som ämne står inför: Hur behåller man en högkvalitativ forskarutbildning i en tid då man tar in allt färre doktorander på allt fler institutioner?

Frågan är väl värd att ställas och har även aktualiserats i och med Högskoleverkets nyligen färdigställda rapport *Utvärdering av utbildning i statsvetenskap, freds- och utvecklingsstudier och områdesstudier vid svenska universitet och högskolor* (HSV 2006b). I de delar av rapporten där landets statsvetenskapliga forskarutbildningar granskas så framkommer en tydlig bild. Denna bild stödjer vår uppfattning om vad samtliga statsvetenskapliga institutioner bör göra för att även fortsättningsvis kunna bedriva en bra forskarutbildning. Det viktigaste är ett ökat samarbete över lärosätessgränserna. Detta slås fast i HSV:s rapport som uppmanar institutionerna vid Göteborg och Stockholm att "utöka det nationella och internationella samarbetet kring forskarutbildningskurser" (HSV 2006b:73 och 132). Vad gäller högskolan i Jönköping så föreslår Högskoleverket att "inga ytterligare forskarstuderande bör antas förrän /.../ ett omfattande forskarutbildningssamarbete med andra universitet och högskolor kommit till stånd" (HSV 2006:88). Karlstad föreslås "utveckla det nationella och internationella samarbetet i forskarutbildningen med andra lärosäten ytterligare" (HSV 2006b:99), medan Uppsala anmodas att

”öka utbudet av kurser och seminarier i forskarutbildningen, möjligen i samarbete med andra lärosäten” (HSV 2006b:147). Vidare har HSV också anmärkningar gentemot Linköping, där det i rapporten föreslås att ”ett omfattande, fast forskarutbildningssamarbete med andra universitet” (HSV 2006b:104) skall inrättas. Kritiken är kanske som hårdast mot Växjö, där det slås fast att institutionen bör införa ”antagningsstopp i forskarutbildningen tills dess att: .../.../...ett fast organiserat, långsiktigt forskarutbildningssamarbete med andra universitet har kommit till stånd” (HSV 2006b:152).

Vi menar att dessa observationer är tydliga indikationer på att statsvetenskapliga institutioner, gamla såväl som nya, saknar förutsättningarna för att etablera vad som skulle kunna kallas för en kritisk massa inom ramen för sina forskarutbildningar. Den kritiska massan är inte enbart nödvändig för att få till stånd en mer ekonomiskt lönsam forskarutbildning. Den är framförallt ofrånkomlig för att doktorander skall erhålla en högkvalitativ utbildning som förmår skapa morgondagens kompetenta forskare och lärare. Det är, i vår mening, i *mötet* mellan olika forskarstuderande och forskare och i de *diskussioner* och *argumentationer* som uppstår därvidlag som de kan ytterligare förbättra sina färdigheter och kunskaper. Det är dags att skapa en ökad nationell samverkan vilket också Högskoleverket menar skulle leda till en kvalitetsförbättring (HSV 2006b:7). Utöver detta bör även det svenska statsvetarkollektivet söka att etablera en starkare gemensam identitet. Med utgångspunkt i ovanstående beskrivning så vill vi lägga fram tre olika typer av reformer/idéer som skulle kunna leda till en bättre forskarutbildning för alla blivande statsvetare i Sverige.

För det första, anser vi att metodinternatet (som vanligen hålls i juni) bör utvecklas till en nationell grundkurs i metod och analys. Kursens omfång bör förslagsvis bestå av 10-15 poäng och rymma en genomgång av (1) kvantitativa metoder, (2) kvalitativa metoder, och (3) forskningsdesign. Kursen skulle följas på distans av alla nyantagna doktorander under deras första år (vilket skulle förutsätta en viss koordinering av antagningsdatum) och rymma fyra-fem internat (inklusive det sista avslutande och examinerande internatet som är idag det enda som hålls). Vi är övertygade om att man, både med hjälp av modern teknik, såsom nätbaserade konferenser, och relativt billiga färdmedel kan fullfölja en sådan kurs utan större merkostnader för de enskilda institutionerna. Någon form av system för ersättning till de institutioner som tillhandahåller lärare för kursen måste dock förhandlas fram mellan de deltagande institutionerna.

För det andra, anser vi att Statsvetenskaplig tidskrift och statsvetenskapliga förbundet måste spela en starkare roll i den statsvetenskapliga gemenskapen. Detta är angeläget inte minst eftersom det skulle stärka banden mellan institutionerna och även möjligheterna för doktorander att få sina vetenskapliga produkter granskade av flera statsvetare. Ett sätt att bidra till en sådan utveckling skulle vara att (1) införa två pris för bästa uppsats (en för doktorander och en för disputerade) vid statsvetenskapliga förbundets årsmöte. De vinnande bidragen publiceras sedan i tidskriften; (2) ett av tidskriftens fyra nummer läggs ut på en gästredaktör vid en institution (roterande system så att alla blir tillfrågade) samt (3) låta alla doktorander publicera (efter ett års forskarstudier) ett kort abstract på sitt avhandlingsprojekt i Statsvetenskaplig tidskrift.

För det tredje, anser vi att de enskilda institutionernas forskarutbildningar alla bör upprätta följande riktlinjer: (1) varje doktorand *skall* presentera minst en uppsats (kapitel/artikel/del av avhandlingen) vid ett internationellt forum såsom en konferens, seminarium eller kurs och (2) det vore *önskvärt* att varje doktorand lägger fram minst en uppsats (kapitel/artikel/del av avhandlingen) för seminariebehandling vid ett annat lärosäte än det egna.

Våra idéer utgör först och främst praktiska förslag i syfte att starta debatten om vad som bör göras för att kunna bibehålla en hög kvalitet på statsvetenskaplig forskarutbildning. Vår sista uppmaning är till landets samtliga forskarutbildningsansvariga. Dessa bör snarast träffas och lägga upp riktlinjerna för att utveckla samarbetet över institutionsgränserna. Även om vi menar att en nationell och enhetlig samverkan vore det bästa, skulle man även kunna pröva samma tankar fast med lägre ambitioner: Regionala samarbetsprojekt existerar redan idag (forskarkurssamarbetet mellan Karlstad, Mittuniversitetet, Växjö och Örebro kan här tjäna som ett exempel). Kanske utgör regionala samarbetsinitiativ mellan några institutioner en realistisk början på ett större samarbete i framtiden. Tiden är dock som alltid knapp och vi menar att gemensamma och nationella förändringar i riktningen vi angett skulle vara ett första steg i rätt riktning.

NIKLAS BOLIN – THOMAS LARUE
DOKTORANDER VID UMEÅ UNIVERSITET

Referenser

Högskoleverket, 2006a. *NU-databasen*, nedladdad den 25 april 2006. <http://nu.hsv.se/nu/index1.html>.

Högskoleverket, 2006b. *Utvärdering av utbildning i statsvetenskap, freds- och utvecklingsstudier och områdesstudier vid svenska universitet och högskolor*, Stockholm: Högskoleverket.

Tre snabba frågor till ...

... **Bo Rothstein**, Göteborgs universitet, som är utsedd till representant för svensk statsvetenskap i den kommande *International Encyclopedia of Political Science*.

1. Grattis! Du är svensk statsvetenskaps motsvarighet till den alpina skidåkningens Anja Pärson så – hur känns det?

– Lika hedrande som överraskande – och jag är en stor beundrare av Pärson (och av Pillan) för deras mod att tävla i störtlopp. Det är stentufft.

2. Tingsten, Westerstahl och Rothstein kommer alltså vara de svenska namn som nämns i encyklopedin, ser du några gemensamma nämnare er emellan?

– Det är väl inte min sak att lägga i dagen någon uppfattning om detta. Möjligen att alla tre bredvid sin forskning roat sig med att lågmält och försiktigt sticka ut hakan i den offentliga debatten.

3. Vilka namn eller forskningsområden nämns under rubriken "Sweden" om encyklopedin revideras om 25 år?

– The importance of social and gender equality for human well-being.